

Vztahy mezi souřadně spojenými větami = **poměry mezi větami** jsou stejné jako vztahy mezi několikanásobnými větnými členy: **slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, důvodový, důsledkový**

A. Poměr slučovací

Ve slučovacím poměru jsou spojeny věty, jejichž obsahy vyjadřují rovnocenné skutečnosti nebo skutečnosti tvořící jeden obraz. Slučovací poměr je vyjadřován např. spojkami *a, i, ani, ještě*, popř. kombinací spojky a příslovce *a také*, dvojčlennými spojkami *ani – ani, tu – tu, zčásti – zčásti, dílem – dílem, hned – hned* apod.

Příklady: *Prověřil jsem je (fakta) a zvažil a také jsem k nim možná pár dalších připojil sám. V pondělí ráno odvezl balík na poštu a ještě téhož dne odpoledne nesl listonoš zásilku adresátovi. Ani se všechno nesnědlo, ani se všechno nevy pilo. Tu se zastavil u rybníka, tu zase tiše pozoroval koroptve v poli. Hned vesel tančí, hned žalem mře.*

B. Poměr stupňovací

Věty v souvětí jsou spojeny poměrem stupňovacím, přidává-li druhá věta k větě první novou a neočekávanou informaci, informaci závažnější, než je informace ve větě první.

Stupňovací poměr bývá vyjádřen spojkou *dokonce*, archaickou spojkou *ba*, kombinací spojek *a dokonce, dokonce i, ba i, ba dokonce*, dvojčlennými spojkami *nejen....ale i, nejen....ale dokonce i*:

Příklady: *Sklenice se ve křoví našla, a mám už dokonce i výsledky chemické analýzy. Nepoužíval telefonní záznamník, ba ani telefon si nikdy neoblíbil. Valerianus svým vojenským zásahem a snahou osvobodit mesopotamskou Edessu ničeho nedosáhl, ba dokonce upadl do perského zajetí. V ateliéru tenkrát nejen platil zákaz zpívat, ale i smích mohl někoho rozzlobit.*

C. Poměr odporovací

Věty v souvětí jsou spojeny v poměru odporovacím, jsou-li jejich obsahy v rozporu, tj. přidává-li druhá věta k větě předchozí, informaci v rozporu s normami, pravidly, s očekáváním. Tento poměr se vyjadřuje spojkami *ale, přesto, však, avšak, nýbrž, jenže, jenomže*; kombinací spojek *přesto však, ale přesto, ale stejně*.

Příklady: *Pečené maso lákavě vonělo, ale mimo to se v pokoji mísila dráždivá vůně silných voňavek a kadidla. V duchu se mi vynořil jiný obrázek, jenže tehdy mě místo smolné vůně jehličí ovanul umělý parfém budoáru v té vile na konci města. Neodvažovala jsem se vzít si auto, nýbrž šla jsem celou dlouhou cestu pěšky. Ani Kleingöringovi neřekla jistě nic ostrého, a přesto ten starý spolubojovník sklapl jak šestáková kudla.*

D. Poměr vylučovací

Věty v souvětí jsou spojeny poměrem vylučovacím, pokud vyjadřují obsahy navzájem neslučitelné, popř. pokud každá z nich nabízí jinou eventualitu, z níž platí pouze jedna.

Vylučovací vztah je vyjadřován spojkami *nebo*, *anebo* a dvojicí spojek *bud' – (a)nebo*:

Příklady: *Luboš má bud' fantazii, anebo se dokonale vyzná v prosté ženské duši. Zdá se, že Stenhouse bud' objevil něco nezákonného, nebo ta vražda byla osobní msta.*

Upozornění:

Spojené vylučovacím poměrem jsou i věty, v jejichž obsahu jsou vyjádřeny eventuality, které se navzájem nevylučují: *Snad ti lidé něco plánovali nebo měli nějaký záměr.*

E. Poměr důvodový

Důvodovým poměrem jsou spojeny věty v souvětí, pokud obsah následující věty vysvětluje (zdůvodňuje) obsah věty předcházející. Vyjadřuje se spojkami *nebot', totiž, vždyť, přece*.

Příklady: *Nechte to být, nebudeme se přece dohadovat o korunu! Pokynu nebylo snadné uposlechnout, nebot' všechna křesla byla plná všelijakých traktátů a náboženských publikací. Muselo to být vážné, vždyť podobná setkání jako tohle se konala jen výjimečně.*

F. Poměr důsledkový

Důsledkovým poměrem jsou spojeny věty v souvětí tehdy, je-li možné chápat obsah věty následující jako důsledek obsahu věty předchozí (tj. vyplývá-li význam věty následující z významu věty předchozí). Bývá vyjádřen spojkami *proto, tedy, tak, tudíž*, kombinací spojek *a tak, tak tedy*.

Příklady: *Nikdo nemůže nic říct, tak tedy nic neříkejte. Je trochu nedoslýchavá, a proto možná neslyšela hluk výstřelu. Byl jsem sám v celém okolí, a tak jsem mohl nerušeně vychutnat celý ten silný zážitek. Oba byli absolutně zapálení pro věc a bylo tudíž nesmyslné je podezírat z neupřímnosti.*

Upozornění:

Koordinálně mohou být spojeny i věty vedlejší – příklady:

- *Nechtěla, aby se to na něj všechno nahrnulo ani aby přišel o dřívější příjemný život.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem slučovacím)
- *Existují důvodné obavy, že provádí něco pošetilého a že se dokonce i může octnout v nebezpečí.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem stupňovacím)
- *Nevyžadují se po nich, aby něco měnili, nýbrž aby svému dílu věnovali veškerou dovednost a um.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem odporovacím)
- *Otázkou zůstává, jestli jí to řekne na rovinu, anebo jestli si to nechá pro sebe.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem vylučovacím)
- *Praví se, že spánek ze všeho nejvíce je podoben smrti, nebot' (že) smrtelníkům přináší úlevu, nevědomí a zapomnění.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem důvodovým)
- *Různé firmy často vycházely z představy, že Internet je pouze novým NOSIČEM, a že tedy stejně jako papír nebo filmový pásek poslouží pro záznam a přenos informací.* (vedlejší věty jsou spojeny poměrem důsledkovým)